

ZBIGNIEW BUKOWSKI

Prawny status języka regionalnego w Polsce na przykładzie języka kaszubskiego

Wprowadzenie

Przedmiotem artykułu jest prawny status języka regionalnego w Polsce. Za język regionalny w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym¹, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który:

- 1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;
- 2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów (art. 19 ust. 1).

Jedynym językiem regionalnym w Polsce jest język kaszubski. Język kaszubski z punktu widzenia naukowego stanowi przedmiot zainteresowania językoznawstwa². Także ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym stała się przedmiotem zainteresowania naukowego³, w tym regulowany w tej ustawie język kaszubski⁴.

¹ Tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r., poz. 573.

² Zob. w tym względzie: J. Zieniukowa, *Zmiany w statusie języka kaszubskiego od połowy XX wieku do początku XXI wieku*, „Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury” 2009, nr 21, s. 259–269; *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*, red. J. Treder, Gdańsk 2002; *Problem statusu językowego kaszubszczyzny*, red. E. Breza, Gdańsk 1992.

³ S. Łodziński, *Polityka i tożsamość narodowa. Wokół wybranych sporów dotyczących przyjmowania ustawy o mniejszościach narodowych i języku regionalnym* (2005), [w:] *Obywatelstwo i tożsamość w społeczeństwach zróżnicowanych kulturowo i na pograniczach*, red. M. Bieńkowska-Ptasznik, K. Krzysztofek, A. Sadowski, t.1, Białystok 2006, s.111–130; M. Ślęzak, *Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych – główne kierunki zmian*, ibidem, s.131–138.

⁴ M. Cybulski, *Praktyczne aspekty „Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym”*, [w:] *Kaszubszczyzna w przeszłości i dziś, Kašëbizna dõwni ë dzys*, red. Jerzy Treder, Warszawa 2006, s. 63–72.

W artykule zostanie przeanalizowana problematyka języka regionalnego najpierw według regulacji prawnomiędzynarodowych, a później krajowych – od konstytucyjnych poczynając, na ustawowych kończąc.

Język regionalny w świetle regulacji prawnomiędzynarodowych

Punktem wyjścia w zakresie regulacji prawnomiędzynarodowych dotyczących języka regionalnego jest Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167). Artykuł 27 tego aktu stanowi, iż w państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe, osoby należące do tych mniejszości nie mogą być pozbawione prawa do własnego życia kulturalnego, wyznawania i praktykowania własnej religii oraz posługiwania się własnym językiem wraz z innymi członkami danej grupy⁵.

Na gruncie europejskim kwestia ta uregulowana została w Europejskiej karcie języków regionalnych lub mniejszościowych, sporządzonej w Strasburgu 5 listopada 1992 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 137, poz. 1121). Jako przesłanki jej przyjęcia wskazano:

- iż celem Rady Europy jest uzyskanie większej jedności między jej członkami, szczególnie w celu zagwarantowania i urzeczywistnienia ideałów i zasad, które stanowią ich wspólne dziedzictwo;
- ochronę historycznych języków regionalnych lub mniejszościowych Europy, spośród których niektórym grozi całkowite wyginięcie, przyczynia się do utrzymania i rozwoju kulturowego bogactwa i tradycji Europy;
- prawo do używania języka regionalnego lub mniejszościowego w życiu prywatnym i publicznym stanowiące prawo niezbywalne zgodnie z zasadami zawartymi w Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych i zgodnie z duchem Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności Rady Europy;
- wartość wielokulturowości i wielojęzyczności;
- uznanie, że ochrona języków regionalnych lub mniejszościowych i poparcie dla nich nie powinny przebiegać ze szkodą dla języków oficjalnych i potrzeby ich poznawania;
- ochronę i promowanie języków regionalnych lub mniejszościowych w różnych krajach i regionach Europy jako ważny wkład w budowę Europy opartej na zasadach demokracji i różnorodności kulturowej w ramach suwerenności narodowej oraz integralności terytorialnej;

⁵ Szerzej na ten temat zob. T.Białek, *Interpretacja i znaczenie art. 27 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych*, „Studia Prawnicze” 2007, nr 1, s. 51 i nast.

– uwzględniając specyficzne warunki i tradycje historyczne w różnych regionach państw europejskich.

Języki regionalne zostały w umowie zdefiniowane jako języki, które:

- (I) są tradycyjnie używane na określonym terytorium państwa przez obywatele tego państwa tworzących grupę mniejszą liczebnie od pozostałej części ludności tego państwa,
- (II) różnią się od oficjalnego języka (języków) tego państwa, nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka (języków) tego państwa, ani języków migrantów.

Języki regionalne są określane przez państwa w dokumencie ratyfikacyjnym, przyjęcia lub zatwierdzenia, przy czym mogą one w dowolnym późniejszym czasie powiadomić Sekretarza Generalnego, że przyjmują zobowiązania w odniesieniu do innych języków regionalnych⁶.

W odniesieniu do języków regionalnych na terytoriach, na których takie języki są używane, i w zależności od sytuacji każdego języka Strony będą opierać swoją politykę, ustawodawstwo i praktykę na następujących celach i zasadach:

- a) uznaniu języków regionalnych za wyraz bogactwa kulturowego;
- b) poszanowaniu obszaru geograficznego każdego języka regionalnego w celu zapewnienia, by istniejące lub nowe podziały administracyjne nie stanowiły przeszkody w promowaniu danego języka regionalnego;
- c) potrzebie podjęcia zdecydowanego działania promującego języki regionalne w celu ich ochrony;
- d) ułatwianiu lub zachęcaniu do stosowania języków regionalnych w mowie i w piśmie, w życiu publicznym i prywatnym;
- e) utrzymywaniu i rozwijaniu powiązań, w zakresach objętych kartą, pomiędzy grupami korzystającymi z języka regionalnego a innymi grupami w państwie korzystającymi z języka używanego w identycznej lub podobnej formie, jak również tworzeniu kontaktów kulturowych z innymi grupami w państwie używającymi różnych języków;
- f) zapewnianiu odpowiednich form i środków nauczania i uczenia się języków regionalnych na wszystkich stosownych poziomach;
- g) zapewnianiu udogodnień umożliwiających osobom nieposługującym się językiem regionalnym, a żyjącym na obszarze, gdzie jest on używany, jego nauki, jeśli mają takie życzenie;

⁶ W dalszej części wskazane zostaną informacje związane z Polską i Ukrainą. Polska zgłosiła jako języki mniejszości: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, karaimski, kaszubski, litewski, łemkowski, niemiecki, ormiański, romski, rosyjski, słowacki, tatarski i ukraiński, przy czym spośród nich jako język regionalny kaszubski, Ukraina zgłosiła jako języki mniejszości: białoruski, gagauski, grecki, żydowski, krymsko-tatarski, mołdawski, niemiecki, polski, rosyjski, rumuński, słowacki i węgierski. Wskazać też trzeba, iż omawiane dalej regulacje dotyczące języka regionalnego mają szersze zastosowanie i odnoszą się do języków mniejszości.

- h) promowaniu studiów i badań nad językami regionalnymi na uniwersytetach lub w podobnych instytucjach naukowych;
- i) promowaniu odpowiednich rodzajów wymiany międzynarodowej, w zakresach objętych niniejszą kartą, między językami regionalnymi, które są używane w identycznej lub podobnej formie w dwóch lub większej liczbie państw.

Strony zobowiązują się do wyeliminowania, jeśli jeszcze tego nie uczyniły, każdego nieuzasadnionego zróżnicowania, wyłączenia, ograniczenia lub preferencji dotyczącej stosowania języka regionalnego, której celem jest zniechęcenie do niego lub zagrożenie dla jego zachowania lub rozwoju. Przeznaczanie specjalnych środków na rzecz języków regionalnych zmierzające do promowania równości pomiędzy użytkownikami tych języków a pozostałą częścią populacji lub należyście uwzględniające ich szczególne warunki nie jest uznawane za akt dyskryminacji użytkowników powszechnie używanych języków.

Strony zobowiązują się do promowania, za pomocą odpowiednich środków, wzajemnego zrozumienia między grupami językowymi, a w szczególności do szacunku i tolerancji wobec języków regionalnych – pośród celów edukacji i szkoleń realizowanych w tych krajach – a także zachęcenia mass mediów, aby dążyły do tego samego celu. Przy określaniu swojej polityki wobec języków regionalnych Strony będą uwzględniały potrzeby i życzenia wyrażane przez grupy korzystające z tych języków. Zachęcono Strony do tworzenia organizacji, jeśli to konieczne, w celu doradzania władzom we wszystkich sprawach związanych z językami regionalnymi.

Kolejna regulowana kwestia to środki służące promowaniu używania języków regionalnych w życiu publicznym. Podkreślić tutaj trzeba, iż państwa mogą wybrać spośród tych środków jedynie niektóre do zastosowania na swoim terytorium⁷. Pierwszą z unormowanych dziedzin jest szkolnictwo (art. 8). W tym zakresie Strony zobowiązały się na terytorium, na którym takie języki są używane, zgodnie z sytuacją każdego z tych języków i bez uszczerbku dla nauczania oficjalnego języka (języków) państwa (art. 8 ust. 1):

⁷ Zgodnie z art. 2 ust. 2 umowy w odniesieniu do każdego języka określonego w czasie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia, zgodnie z artykułem 3, każda ze Stron zobowiązuje się do stosowania co najmniej trzydziestu pięciu ustępów bądź punktów wybranych spośród postanowień Części III karty, włączając w to co najmniej trzy wybrane z każdego z artykułów 8 i 12 oraz po jednym z każdego z artykułów 9, 10, 11 i 13. Polska zobowiązała się do stosowania art. 8 ust. 1 a (i), b (i), c (i), d (iii), e (ii), g, h, i, ust. 2; art. 9 ust. 2 a; art. 10 ust. 2 b, g, ust. 5; art. 11 ust. 1 a (ii), (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), f (ii), g, ust. 2, ust. 3; art. 12 ust. 1 a, b, c, d, e, f, g, ust. 2, ust. 3; art. 13 ust. 1 b, c, d, ust. 2 b; art. 14 pkt a, b. Ukraina zobowiązała się do stosowania art. 8 ust. 1 a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), e (iii), f (iii), g, h, i, ust. 2; art. 9 ust. 1 a (iii), b (iii), c (iii), ust. 2 c, ust. 3; art. 10 ust. 2 a, c, d, e, f, g, ust. 4 c; art. 11 ust. 1 a (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), g, ust. 2, ust. 3; art. 12 ust. 1 a, b, c, d, f, g, ust. 2, ust. 3; art. 13 ust. 1 b, c; art. 14 pkt a, b. W dalszej części tego punktu artykułu nastąpi w treści oznaczenie artykułów dla uwidocznienia skali związania się kartą.

(I) udostępnić nauczanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe, szkolnictwo średnie, szkolnictwo techniczne i zawodowe w odpowiednich językach regionalnych lub

(II) udostępnić znaczną część wyżej wskazanego poziomu edukacji w odpowiednich językach regionalnych, lub

(III) zastosować jeden ze środków przewidzianych powyżej przynajmniej wobec tych uczniów, których rodziny wyrażą takie życzenie i których liczba zostanie uznana za wystarczającą, lub

(IV) jeśli władze publiczne nie posiadają bezpośrednich uprawnień na polu wyżej wskazanego poziomu edukacji, popierać zastosowanie środków wymienionych powyżej w podpunktach (i) do (III) lub zachęcać do ich stosowania,

b) (I) udostępnić szkolnictwo na poziomie uniwersyteckim lub inne szkolnictwo wyższe w językach regionalnych lub

(II) zapewnić możliwości studiowania tych języków jako przedmiotów w szkolnictwie na poziomie uniwersyteckim i wyższym, lub

(III) jeśli ze względu na rolę państwa w odniesieniu do instytucji szkolnictwa wyższego nie mogą zostać zastosowane podpunkty (I) oraz (II), zachęcać do świadczenia lub zezwalać na świadczenie szkolnictwa uniwersyteckiego lub innych form szkolnictwa wyższego w językach regionalnych lub studiowanie tych języków w charakterze przedmiotów nauki uniwersyteckiej lub szkolnictwa wyższego,

c) (I) zapewnić udostępnianie kursów nauczania dorosłych lub kształcenia ustawicznego, które są prowadzone głównie lub całkowicie w języku regionalnym, lub

(II) oferować takie języki jako przedmioty kształcenia dorosłych lub kształcenia ustawicznego, lub

(III) jeśli władze publiczne nie posiadają bezpośrednich uprawnień na polu nauczania dorosłych, przyjąć lub zachęcać do oferowania takich języków jako przedmiotów kształcenia dorosłych lub kształcenia ustawicznego,

d) podjąć starania zmierzające do zapewnienia nauczania historii i kultury, której odpowiada dany język regionalny,

e) zapewnić nauczycielom podstawowe i dalsze szkolenie niezbędne do zrealizowania przyjętych przez Stronę powyższych punktów,

i) ustanowić organ lub organy nadzorcze odpowiedzialne za monitorowanie podjętych środków i postępu uzyskanego w dziedzinie wprowadzania lub rozwoju nauczania języków regionalnych oraz za sporządzanie okresowych raportów na temat wysuniętych przez nie wniosków, które będą przekazywane do wiadomości publicznej.

Kolejna grupa regulacji odnosi się do władz sądowniczych (art. 9). Strony karty zobowiązały się w odniesieniu do tych okręgów sądowych, w których liczba mieszkańców posługujących się językami regionalnymi uzasadnia określone

środki, odpowiednio do sytuacji każdego z tych języków, pod warunkiem że korzystanie z udogodnień udostępnionych przez ten ustęp nie zostanie uznane przez sędziego za utrudniające należyte wymierzanie sprawiedliwości (art. 9 ust. 1):

a) w postępowaniu karnym:

(I) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub

(II) zagwarantować oskarżonemu prawo do używania jego języka regionalnego, lub

(III) zapewnić, by wnioski i materiały dowodowe, czy to pisemne, czy ustne, nie były uznawane za niedopuszczalne wyłącznie z tego powodu, że zostały sformułowane w języku regionalnym, lub

(IV) przedstawić, na wniosek, dokumenty związane z postępowaniem sądowym w odpowiednim języku regionalnym,

jeśli jest to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych, bez dodatkowych kosztów dla zainteresowanych osób,

b) w postępowaniu cywilnym:

(I) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub

(II) umożliwić w każdym przypadku, kiedy Strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła ona używać swojego języka regionalnego bez ponoszenia w związku z tym dodatkowych kosztów, lub

(III) zezwolić, aby dokumenty i materiał dowodowy były przygotowywane w językach regionalnych, o ile będzie to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych,

c) w postępowaniach przed sądami w sprawach dotyczących spraw administracyjnych:

(I) zapewnić, aby sądy, na wniosek jednej ze Stron, prowadziły postępowanie w językach regionalnych lub

(II) umożliwić w każdym przypadku, kiedy Strona musi stawić się osobiście przed sądem, aby mogła ona używać swojego języka regionalnego bez ponoszenia w związku z tym dodatkowych kosztów, lub

(III) zezwolić, aby dokumenty i materiał dowodowy były przygotowywane w językach regionalnych, o ile będzie to konieczne, poprzez wykorzystanie tłumaczy ustnych oraz tłumaczeń pisemnych,

d) podjąć kroki w celu zapewnienia, by zastosowanie powyższych punktów: b podpunkt (I) do (III) oraz c podpunkt (I) do (III), a także wszelkie niezbędne wykorzystanie tłumaczy ustnych i tłumaczeń pisemnych nie powodowało dodatkowych wydatków dla zainteresowanych osób.

Ponadto strony zobowiązały się:

a) nie zaprzeczać ważności dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym lub

b) nie zaprzeczać ważności, pomiędzy Stronami, dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym, i zapewnić, by nie można było się na nie powoływać w stosunku do zainteresowanych osób trzecich, które nie są użytkownikami tych języków, pod warunkiem że o treści tych dokumentów zostaną one poinformowane przez osobę (osoby), która się na nie powołuje, lub

c) nie zaprzeczać ważności, pomiędzy Stronami, dokumentów prawnych sporządzonych wewnątrz państwa wyłącznie z tego powodu, że zostały sporządzone w języku regionalnym (art. 9 ust. 2).

Strony zobowiązały się do udostępnienia w językach regionalnych najważniejszych krajowych tekstów prawnych oraz tekstów odnoszących się w szczególności do użytkowników tych języków, chyba że są one udostępnione w inny sposób (art. 9 ust. 3).

W dalszej części przepisy umowy dotyczą władz administracyjnych i służb publicznych (art. 10). W zakresie okręgów administracyjnych państwa, w których liczba rezydentów będących użytkownikami języków regionalnych uzasadnia środki wymienione poniżej, i odpowiednio do sytuacji każdego języka Strony zobowiązały się, w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe (art. 10 ust. 1):

a) (I) zapewnić, by władze administracyjne używały języków regionalnych lub

(II) zapewnić, by urzędnicy, którzy są w kontakcie ze społeczeństwem, używali języków regionalnych w swoich relacjach z osobami zwracającymi się do nich w tych językach, lub

(III) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych mogli przedstawiać ustne lub pisemne wnioski i uzyskiwać odpowiedzi w tych językach, lub

(IV) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych mogli przedstawiać ustne lub pisemne wnioski w tych językach, lub

(V) zapewnić, by użytkownicy języków regionalnych mogli, zgodnie z prawem, przedstawić dokumenty w tych językach,

b) udostępnić powszechnie stosowane teksty i formularze administracyjne przeznaczone dla ludności w językach regionalnych lub w wersjach dwujęzycznych,

c) zezwolić władzom administracyjnym na sporządzanie dokumentów w języku regionalnym.

W odniesieniu do władz lokalnych i regionalnych, na których terytorium liczba mieszkańców będących użytkownikami języków regionalnych jest taka, że uzasadnia środki wymienione poniżej, Strony zobowiązały się do dopuszczania lub zachęcania do (art. 10 ust. 2):

a) używania języków regionalnych w strukturze władzy regionalnej lub lokalnej,

b) możliwości składania przez użytkowników języków regionalnych ustnych lub pisemnych wniosków w tych językach,

c) publikowania przez władze regionalne ich oficjalnych dokumentów również w odpowiednich językach regionalnych,

d) publikowania przez władze lokalne ich oficjalnych dokumentów również w odpowiednich językach regionalnych,

e) używania przez władze regionalne języków regionalnych w debatach podczas ich posiedzeń, nie wyłączając jednakże używania oficjalnego języka (języków) państwa,

f) używania przez władze lokalne języków regionalnych w debatach podczas ich posiedzeń, nie wyłączając jednakże używania oficjalnego języka (języków) państwa,

g) używania lub przyjmowania, o ile będzie to konieczne, łącznie z nazwą w języku (językach) oficjalnym tradycyjnych i poprawnych form nazw miejscowych w językach regionalnych.

W odniesieniu do powszechnie dostępnych usług świadczonych przez władze administracyjne bądź inne osoby działające na ich rzecz Strony zobowiązały się na terytorium, na którym języki regionalne są używane, odpowiednio do sytuacji każdego języka i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe (art. 10 ust. 3):

a) zapewnić, by języki regionalne były używane podczas świadczenia usługi lub

b) pozwolić użytkownikom języków regionalnych na składanie wniosków i uzyskiwanie odpowiedzi w tych językach, lub

c) pozwolić użytkownikom języków regionalnych na składanie wniosków w tych językach.

Mając na uwadze realizację wskazanych zobowiązań, Strony zobowiązały się do podjęcia jednego lub większej liczby z podanych poniżej środków (art. 10 ust. 4):

a) tłumaczenia pisemnego lub ustnego, odpowiednio do potrzeb,

b) rekrutacji i, jeśli będzie to konieczne, przeszkolenia urzędników oraz innych wymaganych pracowników służby publicznej,

c) akceptacji, na ile będzie to możliwe, wniosków pracowników służby publicznej posiadających znajomość języka regionalnego o skierowanie ich do pracy na terytorium, na którym taki język jest używany.

Ponadto Strony zobowiązały się do zezwolenia, na wniosek zainteresowanych, na używanie lub przybieranie nazwisk w językach regionalnych (art. 10 ust. 5).

Kolejny artykuł karty dotyczy mediów (art. 11). Strony zobowiązały się ze względu na użytkowników języków regionalnych na terytoriach, na których mówi się tymi językami, w zależności od sytuacji każdego języka, w zakresie, w jakim władze publiczne posiadają bezpośrednie lub pośrednie kompetencje, uprawnienia lub w jakim odgrywają rolę w tej dziedzinie, i przy poszanowaniu zasady niezależności i autonomii mediów (art. 11 ust. 1):

a) w stopniu, w jakim radio i telewizja pełnią misję służby publicznej:

(I) że zapewnią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub

(II) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej i jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych, lub

(III) że wydadzą odpowiedni przepis przewidujący, by nadawcy oferowali programy w językach regionalnych,

b) (I) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednej stacji radiowej w językach regionalnych lub

(II) że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów radiowych w językach regionalnych,

c) (I) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie co najmniej jednego kanału telewizyjnego w językach regionalnych lub

(II) że zachęcą do regularnego nadawania lub ułatwią regularne nadawanie programów telewizyjnych w językach regionalnych,

d) że zachęcą do produkcji i dystrybucji utworów dźwiękowych i audiowizualnych w językach regionalnych lub ułatwią taką produkcję i dystrybucję,

e) (I) że zachęcą do utworzenia lub ułatwią utworzenie lub utrzymanie co najmniej jednej gazety w językach regionalnych lub

(II) że zachęcą do regularnego publikowania lub ułatwią regularne publikowanie artykułów prasowych w językach regionalnych,

f) (I) że pokryją koszty dodatkowe związane z tymi mediami, które posługują się językami regionalnymi, jeśli prawo przewiduje w ogóle pomoc finansową dla mediów, lub

(II) że zastosują istniejące środki pomocy finansowej także w odniesieniu do produkcji audiowizualnych w językach regionalnych,

g) że będą wspierały szkolenie dziennikarzy i innych pracowników mediów posługujących się językami regionalnymi.

Strony zobowiązały się też do zapewnienia, by interesy użytkowników języków regionalnych były reprezentowane lub uwzględniane w takich organach, jakie mogą zostać ustanowione zgodnie z prawem, jednocześnie odpowiadając za zagwarantowanie wolności i pluralizmu mediów (art. 11 ust. 3).

Kolejną płaszczyzną regulowaną w umowie są działania kulturalne i obiekty kultury (art. 12). W odniesieniu do nich – a w szczególności bibliotek, bibliotek wideo, ośrodków kulturalnych, muzeów, archiwów, stowarzyszeń, teatrów i kin, jak również dzieł literackich i filmowych, powszechnych form ekspresji kulturalnej, festiwali i organizacji kulturalnych, włączając między innymi zastosowanie nowych technologii – Strony zobowiązały się, na terytoriach, na których takie języki są używane, i w stopniu, w jakim władze publiczne są kompetentne, posiadają prawo lub odgrywają rolę w tej dziedzinie (art. 12 ust. 1):

a) popierać formy wyrazu i inicjatywy właściwe językom regionalnym i promować różne formy dostępu do dzieł tworzonych w tych językach;

b) wspierać różne formy dostępu w innych językach do dzieł tworzonych w językach regionalnych poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;

c) wspierać dostęp w językach regionalnych do dzieł tworzonych w innych językach poprzez wspomaganie i rozwijanie działań w zakresie przekładu, dubbingu, postsynchronizacji i napisów dialogowych;

d) zapewniać, by organy odpowiedzialne za organizację i popieranie różnych rodzajów działań kulturalnych uwzględniały w odpowiednim wymiarze wykorzystanie znajomości i użytkowania regionalnych języków i kultur w przedsięwzięciach, które są przez nie inicjowane lub którym udzielają one wsparcia;

e) promować rozwiązania zapewniające, aby organy odpowiedzialne za organizację i wspieranie różnych rodzajów działań kulturalnych miały do swojej dyspozycji pracowników posiadających pełną znajomość odpowiedniego języka regionalnego, jak również języka (języków) pozostałej części ludności;

f) zachęcać do bezpośredniego udziału przedstawicieli użytkowników danego języka regionalnego podczas tworzenia obiektów i planowania działań kulturalnych;

g) popierać lub ułatwiać tworzenie instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie, przechowywanie kopii i prezentację lub publikację dzieł powstałych w językach regionalnych;

h) o ile będzie to konieczne, tworzyć lub promować i finansować usługi tłumaczeniowe i badania terminologiczne, szczególnie w związku z utrzymywaniem i rozwojem odpowiedniej terminologii administracyjnej, handlowej, ekonomicznej, społecznej, technicznej lub prawnej w każdym języku regionalnym.

Następna z regulacji zawartych w części III umowy dotyczy życia gospodarczego i społecznego (art. 13). W odniesieniu do działań w tych sferach Strony zobowiązały się w całym kraju (art. 13 ust. 1):

a) wyeliminować ze swojego ustawodawstwa wszelkie postanowienia zabraniające lub ograniczające, bez uzasadnionych powodów, wykorzystanie języków regionalnych w dokumentach dotyczących życia gospodarczego lub społecznego, w szczególności w umowach o pracę i w dokumentach technicznych, takich jak instrukcje użytkowania produktów bądź instalacji;

b) zabronić umieszczania w wewnętrznych przepisach przedsiębiorstw i dokumentach prywatnych jakichkolwiek klauzul wykluczających lub ograniczających stosowanie języków regionalnych, przynajmniej pomiędzy użytkownikami tego samego języka;

c) sprzeciwiać się praktykom, których celem jest zniechęcanie do stosowania języków regionalnych w związku z działaniami gospodarczymi lub społecznymi;

d) ułatwiać lub popierać stosowanie języków regionalnych innymi metodami niż te, które zostały wymienione w powyższych punktach.

W odniesieniu do działań gospodarczych i społecznych Strony zobowiązały się w stopniu, w jakim władze publiczne posiadają kompetencje, na terytorium,

na którym są używane języki regionalne, i w takiej mierze, w jakiej jest to racjonalnie możliwe (art. 13 ust. 2):

a) włączyć do swoich przepisów finansowych i bankowych postanowienia zezwalające, za pomocą procedur zgodnych z praktyką handlową, na używanie języków regionalnych do sporządzania poleceń płatności (czeków, przekazów itd.) lub innych dokumentów finansowych lub, gdzie jest to właściwe, zapewnić realizację takich postanowień;

b) w sektorach gospodarczych i społecznych, pozostających bezpośrednio pod ich kontrolą (sektor publiczny), zorganizować działania promujące używanie języków regionalnych;

c) zapewnić, by ośrodki opieki społecznej, takie jak szpitale, domy dla emerytów i schroniska, oferowały możliwość przyjęcia i obsługi w ich własnym języku osób używających języka regionalnego, które wymagają opieki ze względu na zły stan zdrowia, starość lub z innych powodów;

d) zapewnić poprzez zastosowanie odpowiednich środków, by instrukcje dotyczące zasad przestrzegania bezpieczeństwa były sporządzane również w językach regionalnych;

e) zapewnić, aby dostarczane przez kompetentne władze publiczne informacje dotyczące praw konsumentów były udostępniane w językach regionalnych.

Ostatni z artykułów znajdujących się w tej części karty dotyczy wymiany transgranicznej (art. 14). Jednakże ze względu na zasięg terytorialny języka kaszubskiego ograniczony do terytorium Polski regulacje te nie znajdą do niego zastosowania.

Karta na poziomie międzynarodowym weszła w życie 1 marca 1998 r. po ratyfikacji przez pięć państw (Norwegia, Finlandia, Węgry, Holandia i Chorwacja). Polska ratyfikowała umowę 12 lutego 2009 r. i weszła ona w życie na terytorium Polski 1 czerwca 2009 r. Ukraina ratyfikowała umowę 19 września 2005 r., a weszła w życie na jej terytorium 1 stycznia 2006 r. Dzisiaj stronami karty jest 25 państw. Podpisało ją jeszcze 8 państw, ale do dzisiaj nie ratyfikowały, w tym Francja, Włochy i Rosja.

Podsumowując regulacje zawarte w umowie, wskazać trzeba, iż zawiera ona wiele „miękkich” zobowiązań, wdrażanych pod określonymi warunkami (jeśli jest to racjonalnie uzasadnione, państwa zachęcą, państwa będą popierać, jeśli nie utrudni to wymierzania sprawiedliwości). Ponadto państwa mają możliwość wyboru środków służących promowaniu używania języków regionalnych lub mniejszościowych w życiu publicznym i w praktyce z takiej możliwości wyboru skorzystały (nie dotyczy to tylko Polski i Ukrainy, ale i innych stron umowy). Taki wybór daje oczywiście możliwość dostosowania podjętych zobowiązań do sytuacji faktycznej i prawnej danego państwa. Jednakże wszystko to powoduje, iż kartę traktować trzeba jako akt ramowy, a zakres zobowiązań poszczególnych państw analizować indywidualnie.

Regulacja krajowa języka regionalnego

Konstytucyjna regulacja w zakresie języka i mniejszości

Konstytucja RP⁸ reguluje kwestie językowe. Artykuł 27 stanowi, iż w Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski⁹. Zarazem określono, iż przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych. Notabene trzeba podkreślić, iż ratyfikowane umowy międzynarodowe nie tylko dotyczą praw mniejszości narodowych w zakresie języka, ale też innych mniejszości.

W kontekście mniejszości narodowych i etnicznych podstawowa regulacja znajduje się w art. 35. Stanowi ona, iż Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury. Ponadto mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej. Zwrócić można uwagę, iż poza mniejszościami narodowymi regulacja ta odnosi się też do mniejszości etnicznych.

Ustawowe podstawy języka regionalnego

Problematyka języka regionalnego jest przedmiotem regulacji ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Ustawa ta reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych, zachowaniem i rozwojem języka regionalnego, integracją obywatelską i społeczną osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych, a także sposób realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw.

Problematyka języka regionalnego stanowi przedmiot regulacji rozdziału 4 ustawy zatytułowanego „Język regionalny”. Mając na względzie konstrukcję ustawy, przyjęć trzeba, że językiem regionalnym nie będzie język mniejszości narodowej, ani język mniejszości etnicznej. Mniejszością narodową, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

⁸ Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)

⁹ Na temat języka polskiego jako języka urzędowego zob. A. Wiltos, *Język polski jako język urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej i Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2014, nr 5, s. 78–89. Na temat regulacji ustawowej dotyczącej języka polskiego zob. Z. Bukowski, *Prawna ochrona języka polskiego*, [w:] *Język, wielokulturowość, tożsamość*, red. M. Pająkowska-Kęsik, A. Paluszak-Bronka, K. Kołatka, Bydgoszcz 2013, s. 35–47.

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie (art. 2 ust. 1).

Za mniejszości narodowe uznano następujące mniejszości:

- 1) białoruską;
- 2) czeską;
- 3) litewską;
- 4) niemiecką;
- 5) ormiańską;
- 6) rosyjską;
- 7) słowacką;
- 8) ukraińską;
- 9) żydowską (art. 2 ust. 2).

Mniejszością etniczną, w rozumieniu ustawy, jest natomiast grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie (art. 2 ust. 3).

Za mniejszości etniczne uznano następujące mniejszości:

- 1) karaimską;
- 2) łemkowską;
- 3) romską;
- 4) tatarską (art. 2 ust. 4).

Podkreślić trzeba, iż zasady ogólne ustawy odnoszące się do mniejszości oraz języka mniejszości nie znajdują zastosowania w stosunku do języka regionalnego i osób go używających (co wiąże się z definicją mniejszości i języka mniejszości określoną w art. 3 odwołującą się jedynie do przedstawionego art. 2 i mniejszości tam określonych).

Jedynym językiem regionalnym w rozumieniu ustawy jest język kaszubski (art. 19 ust. 2)¹⁰. Zgodnie z Narodowym Spisem Powszechnym z 2011 r. językiem kaszubskim na co dzień w kontaktach domowych posługuje się 108,1 tys. osób¹¹.

Używanie języka regionalnego

Ustawa nakazuje do języka regionalnego odpowiednie zastosowanie przepisów art. 7–15, które zawarte są w rozdziale drugim „Używanie języka mniejszości” (art. 19 ust. 2).

Osoby posługujące się językiem regionalnym mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka regionalnego, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości. Imiona i nazwiska osób posługujących się językiem regionalnym zapisane w alfabecie innym niż alfabet łaciński podlegają transliteracji. Język kaszubski jest akurat oparty na alfabecie łacińskim. W przypadku języków mniejszości sposób tej transliteracji określony ma zostać w drodze aktu wykonawczego. Brak odpowiedniego upoważnienia ustawowego uniemożliwiłoby natomiast wydanie takiego aktu w stosunku do języka regionalnego, gdyby w jego przypadku taka konieczność transliteracji wystąpiła.

Szczegółowymi uprawnieniami, które przyznano osobom posługującym się językiem regionalnym są:

- 1) prawo do swobodnego posługiwania się językiem regionalnym w życiu prywatnym i publicznie;
- 2) prawo do rozpowszechniania i wymiany informacji w językiem regionalnym;
- 3) prawo do zamieszczania w językiem regionalnym informacji o charakterze prywatnym;
- 4) prawo do nauki języka regionalnego lub w języku regionalnym.

Kolejna regulowana kwestia dotyczy ograniczonego urzędowego stosowania języka regionalnego. Przed organami gminy, obok języka urzędowego, może być używany jako język pomocniczy, język regionalny. Język pomocniczy może być używany jedynie w gminach, w których liczba mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym jest nie mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców gminy¹² i które zostały wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których uży-

¹⁰ Występują próby znowelizowania ustawy o dodanie jako drugiego języka regionalnego etnolektu śląskiego. Zob. w tym zakresie B. Cząstka-Szymon, *Opinia o projekcie zmiany Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także niektórych innych ustaw*, „LingVaria” 2013, nr 1(15), s.185–198.

¹¹ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013, s. 94. Od poprzedniego spisu z 2002 r. liczba ta podwoiła się. Ibidem, s. 95.

¹² Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011 takich gmin z ludnością posługującą się językiem kaszubskim jest 20.

wany jest język pomocniczy¹³. Liczba osób posługujących się językiem regionalnym jest urzędowo ustalana jako wynik ostatniego spisu powszechnego.

Możliwość używania języka pomocniczego oznacza, że osoby posługujące się językiem regionalnym mają prawo do:

- 1) zwracania się do organów gminy w języku pomocniczym w formie pisemnej lub ustnej;
- 2) uzyskiwania, na wyraźny wniosek, odpowiedzi także w języku pomocniczym w formie pisemnej lub ustnej.

Wyjątkiem jest procedura odwoławcza, która odbywa się wyłącznie w języku urzędowym. Dopuszczono także wniesienie podania w języku pomocniczym. Wniesienie podania w języku pomocniczym nie stanowi braku powodującego pozostawienie podania bez rozpoznania.

W odniesieniu do stosunku języka urzędowego do języka pomocniczego określono, iż nikt nie może uchylić się od wykonania zgodnego z prawem polecenia lub orzeczenia wydanego w języku urzędowym, jeżeli okoliczności wymagają niezwłocznego jego wykonania, aby mogło osiągnąć swój cel. Ponadto wątpliwości rozstrzygane są na podstawie dokumentu sporządzonego w języku urzędowym.

Wpisu do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy, dokonuje prowadzący Urzędowy Rejestr minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na podstawie wniosku rady gminy. Ustawa precyzuje zawartość wniosku – powinien on zawierać w szczególności dane urzędowe dotyczące liczby mieszkańców gminy, w tym liczby mieszkańców posługujących się językiem regionalnym, który ma być używany jako język pomocniczy, oraz uchwałę rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego wraz ze wskazaniem języka regionalnego, który ma być językiem pomocniczym. Obowiązkowa przed dokonaniem wpisu do Urzędowego Rejestru jest weryfikacja wniosku przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych może odmówić dokonania wpisu do Urzędowego Rejestru, jeżeli wniosek nie spełnia wymogów, o których mowa wcześniej. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych odmawia dokonania wpisu do Urzędowego Rejestru, jeżeli liczba mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym, który ma być używany jako język pomocniczy, jest mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców tej gminy. Na odmowę dokonania

¹³ Wpisanych do Rejestru jest 5 gmin z językiem pomocniczym kaszubskim: gmina Parchowo (powiat bytowski), gmina Sierakowice (powiat kartuski), gmina Linia (powiat wejherowski), gmina miasto Żukowo (powiat kartuski), gmina Luzino (powiat wejherowski).

wpisu do Urzędowego Rejestru radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych na wniosek rady gminy wykreśla gminę z Urzędowego Rejestru.

Znajomość języka regionalnego przez urzędników w gminie wpisanej do Urzędowego Rejestru może być premiowana finansowo. W takiej gminie pracownikom zatrudnionym w urzędzie gminy, w jednostkach pomocniczych gminy oraz w gminnych jednostkach i zakładach budżetowych może być przyznany dodatek z tytułu znajomości języka pomocniczego obowiązującego na terenie tej gminy. Zasady przyznawania dodatku oraz jego wysokość określają przepisy dotyczące zasad wynagradzania pracowników samorządowych. Znajomość języka pomocniczego potwierdza dyplom, zaświadczenie lub certyfikat.

Kolejna regulowana kwestia to stosowanie dodatkowych tradycyjnych nazw urzędowych w języku regionalnym.

Nazwy takie mogą być używane obok urzędowych nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych oraz nazw ulic ustalonych w języku polskim na podstawie odrębnych przepisów. Mogą być one używane jedynie na obszarze gmin wpisanych do prowadzonego przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku regionalnym, zwanego dalej „Rejestrem gmin”. Wpisu do Rejestru gmin dokonuje minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych na wniosek rady gminy, na której obszarze nazwy te mają być używane. Dodatkowe nazwy nie mogą nawiązywać do nazw z okresu 1933–1945 nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Nazwy te mogą być wprowadzone na terenie całej gminy lub w poszczególnych miejscowościach. Umieszczane są one po nazwie w języku polskim i nie mogą być stosowane samodzielnie. Ustalenie dodatkowej nazwy w języku regionalnym następuje zgodnie z zasadami pisowni tego języka. Dodatkowa nazwa miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku regionalnym może być ustalona na wniosek rady gminy, jeżeli:

1) liczba mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym jest nie mniejsza niż 20% ogólnej liczby mieszkańców tej gminy lub, w przypadku miejscowości zamieszkałej, za ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości w języku regionalnym opowiedziała się w konsultacjach, przeprowadzonych w trybie określonym w art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.), ponad połowa mieszkańców tej miejscowości biorących udział w konsultacjach;

2) wniosek rady gminy uzyskał pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych, utworzonej na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. Nr 166, poz. 1612 oraz z 2005 r. Nr 17, poz. 141).

Do ustalania dodatkowych nazw ulic w języku mniejszości zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Ustawa reguluje szczegółowo procedurę nadawania dodatkowej nazwy, z podkreślenia wymagającym udziałem społeczeństwa. Chociażby wniosek rady gminy o nadanie dodatkowej nazwy następuje na wniosek mieszkańców gminy posługujących się językiem pomocniczym lub z inicjatywy własnej. W przypadku wniosku dotyczącego nazwy miejscowości zamieszkałej rada gminy jest obowiązana uprzednio przeprowadzić w tej sprawie konsultacje z mieszkańcami tej miejscowości, w trybie określonym w art. 5a ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym. Wniosek rady gminy powinien zawierać:

- 1) uchwałę rady gminy w sprawie ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego;
- 2) prawidłowe brzmienie urzędowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku polskim;
- 3) w przypadku obiektu fizjograficznego – opinie zarządów województw, na których terenie obiekt się znajduje;
- 4) proponowane brzmienie nazwy dodatkowej w języku mniejszości;
- 5) omówienie wyników konsultacji społecznych;
- 6) informację o kosztach finansowych wprowadzenia proponowanej zmiany.

Dodatkową nazwę miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości uważa się za ustaloną, jeżeli została wpisana do Rejestru gmin. Wpisu dokonuje minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych odmówi wpisania do Rejestru gmin dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości lub wykreśli nazwę z tego Rejestru, jeżeli będzie nawiązywała do nazwy z okresu 1933–1945 nadanej przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Na odmowę dokonania wpisu i na wykreślenie radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego.

Koszty związane z wprowadzeniem i używaniem na obszarze gminy języka pomocniczego oraz koszty związane z wprowadzeniem dodatkowych nazw w języku mniejszości ponosi budżet gminy. Jednakże koszty związane z wymianą tablic informacyjnych, wynikającą z ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości, ponosi budżet państwa.

Język regionalny w zakresie oświaty, kultury oraz integracji obywatelskiej i społecznej

Realizacja prawa osób posługujących się językiem regionalnym do nauki tego języka lub w tym języku odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie

z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).

Obowiązkiem organów władzy publicznej jest podejmowanie odpowiednich środków w celu wspierania działalności zmierzającej do zachowania i rozwoju języka regionalnego. Środkami tymi mogą być w szczególności dotacje celowe lub podmiotowe na:

- 1) działalność instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości;
- 2) inwestycje służące zachowaniu tożsamości kulturowej mniejszości;
- 3) wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku;
- 4) wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości;
- 5) ochronę miejsc związanych z kulturą mniejszości;
- 6) działalność świetlicową;
- 7) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości;
- 8) edukację dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach;
- 9) propagowanie wiedzy o mniejszościach;
- 10) inne zadania zmierzające do osiągnięcia wyżej wskazanych celów, w szczególności realizowane w ramach programów wieloletnich.

Dotacje przyznawane z części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, mogą być udzielane z pominięciem otwartego konkursu ofert. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych corocznie ogłasza zasady postępowania w sprawach dotyczących udzielania dotacji. Dotacje podmiotowe mogą otrzymywać organizacje mniejszości lub mające istotne znaczenie dla kultury mniejszości instytucje kulturalne. Środkami mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom realizującym zadania służące zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego.

Podsumowanie

Problematyka języka regionalnego jest jednym z zagadnień odnoszących się do prawnego statusu języków na terenie Polski. Aktualnie jedynym językiem regionalnym jest język kaszubski.

Podstawową regulacją prawnomiędzynarodową odnoszącą się do języka regionalnego jest Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych

sporządzona w Strasburgu 5 listopada 1992 r. Stanowi ona ramową podstawę prawnego statusu języka regionalnego. Konkretnie przepisy w tym zakresie mają wymiar krajowy.

Konstytucja RP bezpośrednio nie reguluje problematyki języka regionalnego. Podstawową regulacją krajową jest ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Najobszerniejszą częścią tej ustawy są przepisy dotyczące używania języka regionalnego, w tym w życiu publicznym. Uzupełniającą rolę odgrywają regulacje odnoszące się do oświaty, kultury i mediów. W tym zakresie wspierającą rolę odgrywa władza publiczna, w szczególności poprzez wsparcie finansowe.

Podkreślić trzeba istniejące zapotrzebowanie społeczne na możliwość posługiwania się językiem regionalnym. Od czasu wejścia w życie ustawy język kaszubski stał się językiem pomocniczym na terenie pięciu gmin. Stało się to odpowiednio w latach 2006, 2007, 2012, 2013 i 2014. Istotne znaczenie w tym odegrał Narodowy Spis Powszechny z 2011 r. ukazujący podwojenie liczby osób przyznających się do posługiwania językiem kaszubskim.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest prawny status języka regionalnego w Polsce. Jedynym językiem regionalnym w Polsce jest język kaszubski. Podstawową regulacją prawnie międzynarodową odnoszącą się do języka regionalnego jest Europejska Karta języków regionalnych lub mniejszościowych sporządzona w Strasburgu 5 listopada 1992 r. Stanowi ona ramową podstawę prawnego statusu języka regionalnego. Na poziomie krajowym problematyka ta jest uregulowana w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Najobszerniejszą częścią tej ustawy są przepisy dotyczące używania języka regionalnego, w tym w życiu publicznym. Uzupełniającą rolę odgrywają regulacje odnoszące się do oświaty, kultury i mediów. W tym zakresie wspierającą rolę odgrywa władza publiczna, w szczególności poprzez wsparcie finansowe.

Słowa kluczowe: prawny status języka, język regionalny, język kaszubski.

Анотація

Правовий статус регіональної мови у Польщі на прикладі кашубської мови

Предметом статті є правовий статус регіональної мови в Польщі. Єдиною регіональною мовою в Польщі є кашубська мова. Основним міжнародним нормативно-правовим актом, що стосується регіональної мови, є Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, прийнята у Страсбурзі 5 листопада 1992 р. Вона є рамковою основою правового статусу регіональної мови. На державному рівні ця

проблематика врегульована в Законі «Про національні та етнічні меншини та про регіональну мову» від 6 січня 2005 р. Найоб'ємнішою частиною цього закону є норми, які стосуються вживання регіональної мови, у тому числі в публічному житті. Доповнюючу роль виконують нормативні акти, що стосуються освіти, культури та засобів масової інформації. У цій сфері допоміжну роль виконує публічна влада, зокрема шляхом фінансової допомоги.

Ключові слова: правовий статус мови, регіональна мова, кашубська мова.

Summary

Legal Status of the Regional Language by the Example of Kashubian Language

The article discusses the legal status of the regional language in Poland. This status refers to Kashubian which is the only regional language in Poland. At the international level the issues related to regional languages are regulated in the European Charter for Regional or Minority Languages adopted on 5 November 1992 in Strasburg. The Charter constitutes a framework legal basis of the status of a regional language. At the domestic level the problems at issue are regulated in the Act on National and Ethnic Minorities and on the Regional Language adopted on 6 January 2005. The considerable part of this statute contains provisions regulating the usage of the regional language, including its usage in the public sphere. These provisions are complemented by regulations applicable to education, culture and mass media. In the mentioned spheres the supportive tasks are carried out by public authorities, especially by means of financial subsidies.

Key words: Legal status of a language, regional language, Kashubian language.